

31.5.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä toimeentulotuesta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan mm. säädettäväksi toimeentulotuen hakemista koskevasta menettelystä nykyistä tarkemmin. Esitykseen sisältyy säännökset asiakkaan oikeudesta henkilökohtaiseen palveluun, toimeentulotukiasioita koskevasta Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyöstä sekä sosiaalihuollon lausunnosta. Nykyistä käytäntöä vastaavasti perustoimeentulotuen myöntäisi jatkossakin Kansaneläkelaitos ja täydentävän toimeentuloturvan myöntäisi hyvinvointialue.

Valtiovarainministeriön lausunto

Ehdotettavat muutokset liittyvät ennen kaikkea toimeentulotuen hakemista koskevan menettelyn kehittämiseen sekä toimeentulotuen määräytymistä ja rakennetta koskevan sääntelyn tarkentamiseen. Lisäksi ehdotetaan muutoksia, jotka aiheutuvat sosiaalihuollon järjestämisvastuun siirtymisestä kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta lukien.

Kuntien rahoitusosuuden perustoimeentulotuen kustannuksista (50 prosenttia) ehdotetaan säilyvän nykyisellään, vaikkakin sosiaalihuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Tätä perustellaan sillä, että kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävän sekä eräiden muiden kunnilla säilyvien tehtävien kautta kunnilla säilyy edelleen vaikutusmahdollisuus perustoimeentulotuen kustannusten kehittämiseen. Tällaisena vaikutusmahdollisuutena on pidetty mm. kohtuuhintaisen vuokra-asumisen tarjoamista. Parhaillaan lausuntokierroksella on myös hallituksen esitys TE-palvelujen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. Toteutuessaan ehdotus tarkoittaisi sitä, että työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyisi valtiolta kunnille. Toimeentulotuen näkökulmasta tilanne muuttuisi tällöin edelleen olennaisesti, ja kunnilla voitaisiin katsoa olevan hyvin kiinteä vaikutusmahdollisuus myös perustoimeentulotuen kustannusten kehittämiseen. Näiden uudistusten keskinäissuhde tulisikin hallituksen esityksessä kuvata riittävällä tavalla.

Niin sanottuna irrallisena esityksenä, ja tilanteessa, jossa TE-palvelujen uudistus ei etenisä tällä hallituskaudella, saattaisi hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyyn sisältyä mahdollisia kunnalliseen itsehallintoon, erityisesti rahoitusperiaatteen toteutumiseen liittyviä valtiosääntöoikeudellisia riskejä.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan perustoimeentulotuen nykyisellään kuntien vastuulla olevaa kustannusosaa ei ole tarkoituksenmukaista siirtää sellaisenaan valtion vastuulle. Rahoitukseen liittyvässä jatkovalmistelussa, joka on hyvä tehdä ministeriöiden yhteistyönä, tuleekin kiinnittää erityistä huomioita kuntien, hyvinvointialueiden, ja valtion välisen tarkoituksenmukaisen kustannusten jaon selvittämiseen ja käytännön toteutukseen. Hallituksen kehyspäätöksessä vuosille 2023 -2026 rahoituskokonaisuuksien muutoksista ei ole linjattu.

Lakiehdotukseen sisältyy säännöksiä Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyöstä sekä tietojen luovuttamisesta näiden viranomaisten välillä (ehdotettu uusi 3 a luku). Säännökset sisältävät viittauksia samaan aikaan valmistelussa olevaan lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Ehdotuksissa jää epäselväksi, millä menettelyllä tietojen luovutukset tehdään. Siltä osin kuin kysymys on tiedonhallintalain soveltamisalaan kuuluvista viranomaisista, luovutuksia voidaan tehdä teknisillä rajapinnoilla ja katseluyhteyksillä silloin, kun luovutuksen saajalle on säädetty tiedonsaantioikeus.

Jatkovalmistelussa tulisi selkeyttää ehdotusten suhdetta tiedonhallintalain teknisiä rajapintoja ja katseluyhteyksiä koskeviin säännöksiin. Viittaukset asiakastietolakiin esim. Kansaneläkelaitoksen osalta johtavat myös siihen, että tiedonhallinnan lainsäädännön kokonaisuus vaikuttaa monimutkaiselta ja jatkovalmistelussa tulisi arvioida, voidaanko sääntelyä selkeyttää kokonaisuutena. Esityksen vaikutusarviointia koskevassa jaksossa todetaan, että Kansaneläkelaitokselle tulee ehdotettujen lakimuutosten myötä joitain lisäresurssitarpeita tietojärjestelmiin tehtäviin muutoksiin ja että monialaisen yhteistyön korostaminen saattaa aiheuttaa myös paineita lisäresurssitarpeille Kansaneläkelaitoksen kohdalla.

Hyvinvointialueille hallituksen esityksen myötä tulevat lisäresurssien tarpeet on vaikutusarvioinnin perusteella suurimmilta osin jo huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta tehdyssä lainsäädännössä ja siinä asetetuissa vaatimuksissa hyvinvointialueiden aloittaessa toimintaansa. Esityksessä todetaan kuitenkin myös, että hyvinvointialueille ja Kansaneläkelaitokselle syntyy esityksestä lisäkustannuksia. Näiltä osin Valtiovarainministeriö huomauttaa, ettei kustannuksiin ole osoitettu lisärahoitusta hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023-2026

Hallituksen esityksellä on vaikutuksia myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen viranomaistoimintaan - ennen kaikkea tietojärjestelmien päivittämiseen ja ylläpitoon. Vaikutukset jäävät esityksessä avoimiksi. Esimerkiksi tietojärjestelmämuutoksista ei ole esitetty euromääräisiä arvioita. Toisaalta esityksessä kaavaillaan tehtävien siirron kunnilta hyvinvointialueille tuottavan taloudellista etua (hakemuksen käsittelykustannukset) ainakin sähköisen asioinnin kehittämisen kautta.

Tietojenkäsittelyä koskevan sääntelyn valmistelussa tulisi varmistaa, että eri viranomaisten tiedonhallintalain mukaiset vastuut otetaan huomioon uudistuksessa ja varmistetaan tiedonhallintayksikölle asetettujen velvoitteiden toteutuminen uudistuksessa. Tiedonhallintalain 8 §:n 2 momentin mukaan toimialasta vastaavan ministeriön tulisi jo valmisteluvaiheessa laatia 5 §:n 3 momentin mukainen muutosvaikutusarviointi, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin. Lisäksi on arvioitava suunniteltujen säännösten vaikutukset asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon. Merkittävimpien muutosvaikutusten olisi hyvä käydä ilmi esityksen perusteluista. Lain toimeenpanovaiheessa on otettava huomioon, että 5 §:n 3 momentissa säädetään myös tiedonhallintayksiköiden velvoitteesta arvioida suunnittelemansa muutoksen vaikutukset tiedonhallinnan vastuisiin, tietoturvallisuusvaatimuksiin ja -toimenpiteisiin sekä tietojen muodostamiseen, luovuttamiseen ja asianhallintaan ennen muutoksen toteuttamista.

Tiedonhallintalautakunta on antanut suosituksen tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista (Valtiovarainministeriön julkaisu – 2020:53).

Valtiosihteeri
kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Mika Niemelä

VN/650/2022-VM-26

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: